

Lidt om vore skove i ældre tid.*)

Af højskoleforstander *Povl Hansen*.

Nordvestsjællandss overflade er stærkt bølgende og med bratte brud. Stærke bakkestrøg gennemfører den i alle retninger; nogle af disse bakker er skovklædte, de fleste nøgne; nogle skyder sig brat op som korte åse; andre danner lange højderygge med toppe på op mod hundrede meters højde, ja adskillige endda et godt stykke derover.

Kystlinien her bugter sig meget stærkt ud og ind og danner dybe vige og lange, smalle halvøer (Asnæs, Røsnæs, Sjællands odde, Isøre m. fl.).

Skove findes der nu kun sparsomt i den nordre del af Holbæk amt; men således har det ikke været i ældre tid; derom kan blandt andet tørvemoserne oplyse os. Dog tremtræder her den mærkværdighed, at mens man overalt i moserne finder talrige lævninger af eg, hassel og andre skovtræer, er der på disse egne endnu aldrig funden bøg eller el.

For få år siden gjorde man et mærkeligt fund ude på selve den inddæmmede Lammefjords bund, idet man omtrent 20 centimeter under overfladen

*) Med Forfatterens Retskrivning.

opdagede en hel skov, d. v. s. op mod et halvt hundrede mægtige egestammer, hvoraf nogle målte indtil 27 meter i længden og 70—75 centimeter i tværmål. En del af træerne var så hårde og friske, at de tilsyneladende godt kunde bruges i et hvilket som helst snedkerværksted.

Så sent som i Kristian IV's tid skal hele den vældige bakkerække fra Vejrhøj og nordøst over have været skovklædt; og i slutningen af det 18. hundredår fandtes endnu hist og her store strækninger omkring Grevinge dækkede med småpurrer, der skød op af stubbene, hvor storskoven var bleven fældet, uden dog at kunne komme nogen vegne, på samme måde, som man finder det i stort omfang ovre i jyske hedeegne. Kronvildtet var den gang så talrigt i Odsherred, at det undertiden i strænge vintre vovede sig helt ind på gaderne i Nykøbing.

I en gammel beretning fra 1204 nævnes Starreklintlund som en „mådelig“ egelund, og der lægges til, at den blev regnet for at være af megen værdi. Det er dog vanskeligt at forstå, hvorledes en „mådelig stor egelund“ i de dage, da man åbenbart havde bygningstømmer nok, kunde være af megen værdi.

Der skal også i samme egn (omkring den nu fuldstændig skovløse landsby Starreklinte) have været en „mådelig poppelskov“.

I skoven, som fra Trolddalen bredte sig ind over Neksælø, kunde årlig opføres 40 oldensvin. Nu er også den så godt som forsvunden.

Også syd for Lammefjorden bredte skovene sig frodigt.

De store Kundby banker var helt ned imod slutningen af det 18. hundredår skovklædte. Men også her afløstes højskoven af kratskov, og nu er

også denne efterhånden ryddet bort og har lidt efter lidt måttet give plads for de dyrkede agre.

I samme 18. hundredår blev det såkaldte „skovtyveri“ her som anden steds drevet med stor kraft og iver til megen skade for skovene. Man kan ikke komme bort fra den tanke, at dette meget omtalte skovtyveri egentlig havde sin rod i en ældgammel forestilling, der gik ud fra den forudsætning, at skovene (d. v. s. træerne) var fællesejendom, gods, der ejedes lige meget af alle og af ingen. I så henseende betragtede man dem med samme øjne som vildtet, de skjulte; også dette vilde man nødvendigvis indrømme tilhørte enkeltmand.

Denne forestilling må vel nærmest betragtes som en lævning fra den tid, da skovene virkelig var, hvad man nu forgæves søger at fastholde, store almindinger, hvor hver enkelt kunde hugge af hjertens lyst uden at mødes af nogen hindring fra lovens side.

Allerede tidlig havde skovene dog begyndt at få værdi som det sted, hvorfra man fik sit brændsel og gavntømmer, og samtidig med forståelsen heraf begyndte godsejerne at modsætte sig deres fæstebønders planløse huggen ned for fode. Med andre ord: Godsejerne begyndte at hævde ejendomsretten for sig til de før herreløse og fælles almindinger. Denne ny „ejendomsret“ er det da, vi ser, der efterhånden gør sig gældende og kæmper sig frem, indtil den omsider vandt anerkendelse i lovgivningen. Det blev her — som på så mange andre områder af vor fædrenejord — til sidst herremændene, der gik af med sejren og erobrede almindingernes store skovområder ind under deres besiddelse.

Som et tidsbillede fra skovtyveriets dage skal

jeg her anføre en skildring fra et af amtets godser. I en indberetning til regeringen fra omkr. år 1760 skriver daværende ejer af Bjærgbygård som følger:

„Til byerne Tornved, Bennebo og Jyderup har tidligere været megen over- og underskov, og de har endnu noget af bægge dele især den sidste; men beser man overskoven, som er øjensynlig for enhver, så ved jeg intet nærmere at ligne den imod . . . end som en stor afbrændt by, hvor skorstenene står alene tilbage, og husene er borte. Ti nogle tusende træer har stået og står afhuggede midt på. Jeg for min part, som ejer det meste af Tornved og Jyderup skove, har gjort inig umage for at rydde det skammelige syn bort fra folkets øjne og årlig udvist stumperne til mine bønder for at frede om de få endnu tilbagestående træer; men bønderne har forekommet mig på deres sædvanlige måde og kronraget de fredede træer, så at, om jeg bliver ved at udvise stumperne, så bliver de også ved at forhugge træerne, indtil der ikke blev et frugt bærende træ tilbage.“

„Vil nogen spørge, hvorfor ikke enhver lodsejer (d. e. herremand) passer sin skov, så må jeg svare, at det er en umulig sag, så længe skoven ejes i det gammeldags fællesskab; ti bønderne stjæler da i flæng, en Bjærgbygårds bonde stjæler på Aggersvolds grund, og Aggersvoldsbonden på grunde, som tilhører Bjærgbygård . . ., og bønderne dølger dermed hverandre endog ved méned . . .“

Sit væsentligste knæk fik skovtyveriet her som overalt ved skovudskiftning og selvejendoms indførelse, om det end på sine steder blev drevet til langt op i det 19. hundredår og måske endnu hist og her kan spores den dag i dag.